

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eğitim Sistemi

Aysun Bay Dönertaş¹

Özet

Bu çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) eğitim sistemi incelenmiştir. Çalışmada öncelikle KKTC'nin coğrafi, sosyal ve siyasal yapılanmasına ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Eğitim politikaları ve amaçları ilgili yasalara atıfta bulunularak ortaya konulmuştur. Eğitim sisteminin genel yapısı ve süreç boyutu; eğitim-öğretim süreçleri, öğretmenlerin ve okul yöneticilerin yetiştirilmesi, eğitimin denetimi bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda alan yazın, basılı bilimsel ve resmi kaynaklar taranmış, bakanlıkların resmi internet sitelerindeki verilerden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde KKTC eğitim sistemi Türk eğitim sistemiyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir ve birtakım öneriler geliştirilmiştir.

GİRİŞ

Eğitimin, uygarlık düzeyi ne olursa olsun insanlığın varoluşundan bu yana her toplumda mevcudiyetini devam ettiren bir süreç olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kuşkusuz bu süreci; yaş, kültür, sosyo-ekonomik düzey, eğitim politikaları, dünya üzerinde yaşanan değişim ve gelişmeler gibi birçok etmen etkileyebilmektedir. Eğitim sistemleri oluşturulurken ya da geliştirilirken, eğitime etki edebilecek bütün bu faktörlerin göz önünde bulundurulmasının önemli olduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Eğitim sistemlerinin iyileştirilmesi ve kalitesinin yükseltilmesi, üzerinde düşünülen ve insanlığın var oluşundan beri geliştirilen konular arasında yer almıştır. İşte tam da bu noktada karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü farklı ülkelerdeki toplumları ve eğitim sistemlerini derinlemesine incelemeye olanak tanıyan karşılaştırmalı eğitim çalışmaları; diğer ulusların kültürleri, değerleri, başarı ve başarısızlıklarını irdeleyerek, ulusların kendi eğitim sistemleri için çıkarımlarda bulunabilmesine, eğitim sistemlerinin kalitesini arttırabilmesine ve sistemi güçlendirebilmesine olanak tanımaktadır.

1 Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Öğretmeni, Eskişehir, Türkiye, aysunbay@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1219-7181

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eğitim sistemi; ülkenin coğrafi, sosyal ve siyasal yapılanması, eğitim politikaları ve amaçları, eğitim sisteminin yapılanması, eğitim sisteminin süreç boyutu ortaya konularak incelenmeye çalışılmış ve çalışmanın son bölümde ülkenin eğitim sistemi Türk eğitim sistemi ile karşılaştırılmıştır.

1. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN COĞRAFI, SOSYAL VE SİYASAL YAPILANMASI

Kıbrıs adasının adını, “kına çiçeği” adı verilen bir çiçekten veya aşk ilahesi Kipris'ten aldığı rivayet edilmektedir. Ada Doğu Akdeniz’de, 34.33 ve 35.41 kuzey enlemleri ile 32.17 ve 34.35 doğu boylamları arasında yer almaktadır. 9283 kilometrekarelik bir yüzölçümüne sahip olan Kıbrıs adası, Sicilya ve Sardinya adalarından sonra, Akdeniz’deki üçüncü büyük adadır (Alasya, 1977). Kıbrıs’ta yarı kurak bir iklim görülmektedir. Enlem derecesinden dolayı yaz mevsiminde günler ortalama 12 saat güneşli geçer. Bu değer kış aylarında ortalama beş saatin altına düşmektedir. Sahada yıllık ortalama hava sıcaklığı 19,0 C°’dir. Kıbrıs adasının kuzey kesiminde yer alan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 3251 kilometrekarelik alana sahiptir. KKTC’de Doğu Akdeniz yağış rejimi görülmektedir; yazlar kurak ve sıcak, kışlar ılık ve az yağışlıdır. Ancak iç kesimlerde karasallık daha belirgin olduğu için iç kesimlerle kıyı kesimlerin iklim elemanları birbirinden farklılık göstermektedir (Atasoy, 2001).

Kıbrıs, jeopolitik konumu ve doğal zenginlikleri nedeniyle M.Ö. 1450 yılından itibaren birçok medeniyetin hâkimiyetine girmiştir. Ada Asurlular, Mısırlılar, Persler, Romalılar, Araplar, Tapınak Şövalyeleri, Lüzinyanlar, Venedikliler, Osmanlı İmparatorluğu olarak 1571-1878 arasında Türkler ve 1878-1959 arasında İngiltere tarafından yönetilmiştir. Tarih boyunca Ada’da bir önceki medeniyetin kültürel ve tarihi eserlerini koruyarak geliştiren, kendi kültürünü de ada üzerine yerleştiren ve uzun süre hâkimiyetini sürdüren en önemli medeniyet Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. 1571 yılında Venedikliler’den alınan ve 307 yıl Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs’ın yönetimi 1878 yılında, hükümler hakkı Osmanlı İmparatorluğunda kalmak kaydıyla, İngiltere’ye devredilmiştir. İngiltere 1914 yılında tek taraflı bir kararla adayı egemenliği altına almıştır. Türkiye Lozan Antlaşmasıyla 1923’te Ada üzerindeki İngiliz egemenliğini tanımıştır (Gökel ve Dağlı, 2015; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı [KKTCMFA], 2023; Türkiye Cumhuriyet Dışişleri Bakanlığı [MFA], 2023).

1931 tarihinde Kıbrıslı Rumlar Ada’daki İngiltere mevcudiyetine karşı ayaklanmış, 15 Ocak 1950 tarihinde Rum Ortodoks Kilisesi, Ada’nın Yunan-

nistan tarafından egemenlik altına alınması hususunda referandum düzenlenmiş ve 1 Nisan 1955'te Kıbrıslı Rumlar Yunanistan ile işbirliği içerisinde bu hedef doğrultusunda silahlı mücadele kampanyası başlatmıştır. Kıbrıs Rum terörist örgütü EOKA şiddet olaylarında bulunarak Kıbrıs'ın Yunanistan'ın egemenliğine girmesi için Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleştirilerek tamamen bir "Elen" adası haline getirilmesi (ENOSIS) kampanyasını düzenlemiştir. Kıbrıslı Rumlar'ın ENOSIS isteği Ada'nın Kıbrıs Türkleri tarafından reddedilmiştir. 1959'da Londra ve Zürih Antlaşmalarıyla bir uzlaşma sağlanmış ve 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların ortaklığı esasında iki uluslu bir devlet olarak kurulmuştur. Bu uzlaşıyla Ada bağımsızlığını kazanabilmiş aynı zamanda İngiltere de iki askeri egemen üs elde edebilmiştir. 1960 Cumhuriyeti iki toplumlu bir Ortaklık Devleti olarak Ada'nın siyasi eşitliği olan Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum halklarını yeni Cumhuriyetin Kurucu Ortakları olarak tanımıştır. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasası esasen fonksiyonel bir Federasyon için tasarlanmıştır (KKTCMFA, 2023).

Lefkoşa'da imzalanan 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmaları, Türkiye'ye Garantör devlet olma hakkını ve Kıbrıs'ta süresiz asker bulundurma hakkını kazandırmıştır. Bu haklar Türkiye'ye Kıbrıs üzerinde söz hakkı ve Kıbrıs'ın geleceğinde belirleyici olma olanağı vermiş, Kıbrıs'ın statüsünün Türkiye ve kurucu ortak Kıbrıs Türk halkı aleyhine değiştirilmesini yasaklamıştır. Bunu da Garanti hakkı ve 1960 Garanti Sistemi sağlamıştır. Kıbrıs sorunu, 1960 antlaşmalarıyla geçici olarak çözüme kavuşmuş, ancak Rumlar sorun çıkarmaya devam etmiştir. Rum lideri Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ENOSIS'e giden yolda bir basamak olarak görmüş ve bu yönde çalışmalarına başlamıştır. Bu sebeple, 1960 Antlaşmalarını temelinden değiştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmuştur (Vatansever, 2010).

Ortaklık Cumhuriyeti 1963 yılına kadar sürmüştür. Anayasa ve diğer iki toplumlu konulardaki anlaşmazlık birçok Kıbrıslı Türk sivilin hayatını kaybettiği 1963'ün trajik olaylarına neden olmuştur. 21 Aralık 1963 'Kanlı Noel' olaylarının başladığı sırada Rum kesiminde bulunan devlet hastanesinde yatmakta olan beş Kıbrıslı Türk'ün damarlarından tüm kanları çekilmek suretiyle Rum doktorlar tarafından ölüme terk edilmesi bu olaylardan biridir. Bundan başka, 25 Kıbrıslı Türk hasta, Rumların silahlı kontrolüne geçmiş ve devlet hastanesinden kaybolmuştur. 24 Aralık 1963 tarihinde 120 Türk'ün yaşadığı Ayvasıl (Türkeli) köyünde, hunharca öldürülerek kimi oturur durumda, kimi elleri havaya kalkmış ve vücutları halka oluşturacak şekilde bağlanmış olarak yığın halde gömülmüş olarak 21 Türk katledilmiştir. Bir diğer olay ise Kızılay yardımlarının Türk bölgelerine ulaştırılmasının engellenmesidir. Bahsi geçen olaylar ve daha birçoğu Kıbrıs Türklerini, yoğun

saldırıları, katliamlar ve insanlık dışı bir kuşatma altında yaşamak zorunda bırakmıştır (Yılmaz, 2014).

Kıbrıslı Rumlar silah zoruyla 1960 Ortaklık Cumhuriyeti'ni gasp ederek Kıbrıslı Türkleri tüm devlet organlarından dışlamış ve Anayasaya aykırı olarak Anayasanın temel hükümlerini tek taraflı olarak değiştirmiştir. Bunun neticesinde başkent Lefkoşa'da nüfusun fiziki olarak ayrılığı 'Yeşil Hat' ile belirlenmiştir. Hüküm süren iki toplumlu çatışma, Mart 1964 yılında Birleşmiş Milletler'in (BM) Kıbrıs'a barış gücü göndermesini gerektirmiştir. Kıbrıs Rum saldırıları karşısında hayatta kalan Kıbrıslı Türkler ada yüzölçümünün %3'üne tekabül eden küçük yerleşim bölgelerine sığınmak durumunda kalmışlardır (KKTCMFA, 2023).

Rum baskısının yoğunlaştığı ara dönem olarak da adlandırılabilir 1964-1974 dönemi Kıbrıs Türklerinin yönetimden, sosyal hayattan ve ekonomiden dışlandıkları ve çetin yaşam koşullarında varlıklarını devam ettirme mücadelesi verdikleri yıllar olmuştur (Yılmaz, 2014). 15 Temmuz 1974'te ENOSİS'in hemen hayata geçirilmesi hedefiyle Yunanistan'daki cunta Kıbrıslı Rum EOKA unsurlarıyla işbirliği içerisinde Kıbrıs'ta bir darbe gerçekleştirmiştir. Adada daha fazla kan dökülmesi tehlikesi karşısında Türkiye 1960 Garanti Anlaşması'nın dördüncü maddesine (anlaşmanın hükümlerine uygun davranılmaması durumunda, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere bu hükümlere uyulmasını sağlamak için gereken girişimler ya da önlemlere ilişkin birbirlerine danışmakla yükümlüdürler, ortak ya da anlaşarak davranmak mümkün olmadığı takdirde garanti veren bu üç devletten her biri düzeni yeniden kurmak amacıyla harekete geçmek hakkını saklı tutar) dayanarak 20 Temmuz 1974'te adaya askeri müdahalede bulunmuştur (KKTCMFA, 2023).

25-30 Temmuz 1974 tarihleri arasında yapılan Birinci Cenevre Konferansı'nda Kıbrıs'ta iki ayrı ve otonom yönetim bulunduğu, diğer yandan anayasal meşruiyete dönüş için müzakerelere öncelik verilmesi gerektiği kayda geçirilmiştir (MFA, 2023). Fakat Yunanistan uğradığı bu askeri mağlubiyeti bir türlü kabul edememiş ve yapılan anlaşmaya uymamıştır. 8 Ağustos 1974 tarihinde ikinci Cenevre Konferansı toplanmıştır. Bu toplantıda Rum ve Yunan delegeleri birinci toplantıda kabul edilen antlaşmayı inkâr etmişlerdir. Görüşmeler 13 Ağustos 1974 tarihinde kesilmiş ve Türkiye, 14 Ağustos 1974 tarihinde ikinci harekâtı başlatmıştır. Belirlenen hedeflerin ele geçirilmesini müteakip Türkiye Güvenlik Konseyi'nin yaptığı barış çağrısına 16 Ağustos 1974 tarihinde olumlu cevap vermiş ve harekât sona ermiştir. Türkiye, adaya yapmış olduğu bu müdahale ile iki milletli, iki bölgeli iki devletli bağımsız Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'ne zemin hazırlamıştır. Kıbrıs Barış

Harekâtı sonrası yapılan bir dizi görüşmeden sonuç alınamaması üzerine 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) ilan edilmiştir (Yılmaz, 2014).

2 Ağustos 1975'te Viyana'da gerçekleştirilen toplumlararası görüşmelerde üzerinde mutabık kalınan Nüfus Mübadelesi Anlaşması ile BM'nin yardımıyla güneydeki Kıbrıslı Türkler kuzeye, kuzeydeki Kıbrıslı Rumlar ise güneye transfer edilmiştir. 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Kıbrıs Türk halkının "self-determinasyon" (kendi kaderini tayin etme) hakkına dayanılarak ve siyasi eşitliği vurgulanarak ilan edilmiştir. Bu yola gidilirken federasyon tezi muhafaza edilmiş ve Rum tarafına barış ve çözüm çağrısında bulunulmuştur (MFA, 2023).

1984 ve 2004 yılları arasında BM aracılığıyla Kıbrıs sorununa çözüm arayışları devam etmiştir. 29 Mart 1986 BM Genel Sekreteri Perez De Cuellar'ın Çerçeve Anlaşması Taslağı, Eylül 1988 - Haziran 1989 Rauf Denктаş - Yorgo Vasiliu görüşmeleri, 25 Temmuz 1989 Cuellar Planı, 26 Şubat - 2 Mart 1990 Denктаş- Vasiliu görüşmesi, BM Genel Sekreteri Butros Ghali dönemindeki görüşmeler (1992-1996), 1 Haziran 1993 Güven Artırıcı Önlemler Paketi, BM Genel Sekreteri Kofi Atta Annan dönemindeki görüşmeler (1997-2006) adadaki sorunun çözümünü sağlayamamıştır. 24 Nisan 2004'te yapılan adadaki soruna en kapsamlı çözüm gözüyle bakılan Annan Referandum'u sonucunda KKTC tarafından yüzde 64.9 "evet" oyu; Rum tarafından ise yüzde 75.83 "hayır" oyu çıkmıştır (Yılmaz, 2014). Sonuçta, Rum toplumunun reddi karşısında, BM ve AB dahil tüm uluslararası camianın desteklediği bu kapsamlı çözüm planı geçersiz hale gelmiştir (MFA, 2023).

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) 1 Mayıs 2004 tarihinde, "Kıbrıs Cumhuriyeti" adı altında Avrupa Birliği'ne (AB) tam üye olmuştur. Çözümüne büyük bir hevesle çıkan Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat döneminde de sonuca ulaşamamıştır. Burada GKRY'nin AB'ne katılması ile daha da güçlenmesi ve bu kuruluş aracılığıyla KKTC aleyhine kararlar çıkartmayı başarmasının çözüm sürecini olumsuz etkilediği söylenebilir. KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu döneminde de (2010-2012) görüşmelere devam edilmiştir. Bu dönemde Talat döneminde kabul edilen "tek egemenlik, tek kimlik" gibi yaklaşımlara sıcak bakılmamış, iki egemenliğin ve iki ayrı halkın varlığı ön plana çıkarılmıştır (Yılmaz, 2014). Eroğlu döneminden sonra Şubat 2013 tarihinde GRYK liderliğine Nikos Anastasiadis'in, 26 Nisan 2015 tarihinde Mustafa Akıncı'nın KKTC Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi çözüm sürecinde yeni görüşmeleri başlatmıştır. 2016 yılı Nisan ayı itibarıyla bulunulan aşamada, özlü müzakerelerde ele alınan ana konu başlıklarından

“Yönetim ve Güç Paylaşımı”, “AB” ve “Ekonomi” başlıklarında ilerlemeler, “Mülkiyet” başlığında kısmi ilerlemeler sağlansa da, mülkiyet meselesinde başvurulacak çözüm yolları bakımından belirleyici olacak tanımlar ve kriterler bağlamındaki görüş farklılıkları oluşmuş ve kapsamlı müzakereleri 2017 Temmuz ayında başarısızlıkla sonuçlanmıştır. BM Genel Sekreteri Guterres, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum liderlerle 25 Kasım 2019 tarihinde Berlin’de gayri resmi bir görüşme gerçekleştirmiştir. 2020 yılında Ersin Tatar’ın Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmasının ardından 27-29 Nisan 2021 tarihinde garantör devletlerin katılımıyla Cenevre’de bir toplantı gerçekleştirilmiştir. KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, sürdürülebilir bir çözüm için öncelikle Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliğinin ve eşit uluslararası statüsünün teminat altına alınarak müzakerelere başlayabileceğine işaret etmiş ve altı maddeden oluşan yazılı bir öneri sunmuştur. Kıbrıs Rum tarafı federasyon modelini savunan uzlaşmaz tutumunu sürdürmeye devam etmiştir. Sonrasında; 1 ve 8 Temmuz 2022 tarihli iki mektupla Rum tarafına egemen eşitlik temelinde; hidrokarbon kaynakları, elektrik hatlarının entegre edilmesi, yenilenebilir enerji, su, düzensiz göç ve kara mayınlarının temizlenmesi konularında işbirliği BM üzerinden iletilmiştir. KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, 20 Eylül 2022 günü BM 77. Genel Kurulu’na, Ada’da iki ayrı halk, iki ayrı devlet bulunduğu ve çözümün anahtarının Kıbrıs Türk halkının egemen eşitlik ve eşit uluslararası statü haklarının tescil edilmesi olduğuna işaret ederek, uluslararası topluma bir an önce KKTC’nin tanınması konusunda çağrıda bulunmuştur. Kıbrıs Rum tarafının uzlaşmaz tutumu halen devam etmektedir (MFA, 2023).

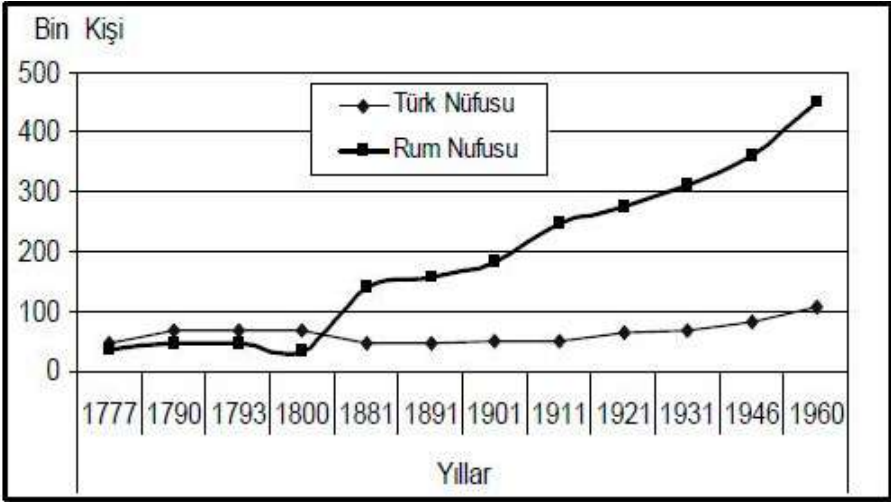
Kıbrıs sorununun bir sonucu olarak KKTC uluslararası toplum tarafından bir devlet olarak kabul edilmemekte ve birçok konuda izolasyona maruz kalmaktadır. KKTC’ye uygulanan izolasyonlar şu şekilde özetlenebilir (Yılmaz, 2014):

- Diğer devletlere direkt ticaretin mümkün olmaması,
- Postaların sadece Türkiye üzerinden gönderilebilmesi ve alınması,
- Dış dünya ile etkileşimin sadece Türkiye aracılığı ile yapılabilmesi,
- Kıbrıs Türklerinin diğer ülkelere sadece Türkiye’den verilen pasaportlarla seyahat edilebilmesi,
- Hiçbir ülkenin KKTC’ye direkt uçuşa izin vermemesi,
- Diğer ülkelerle kültürel ve sportif aktivitelerin yapılamaması.

Kıbrıs, yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından önemli ölçüde yeterli zenginliğe sahip olmadığı halde jeopolitik konumu nedeni ile tarih boyunca sürekli bir çıkar çatışma alanı olmuştur. Bu çatışmada galip gelen devlet adaya hâkim olmuş ve o devletin adada nüfusu yoğunlaşmıştır. Adanın sürekli el değiştirmesi adada etnik çeşitliliğin artmasına neden olmuştur (Atasoy,

2001). Kıbrıs Osmanlı Devleti tarafından fethedildikten sonra Anadolu'da belirlenmiş bölgelerde 10 haneden bir hanenin Kıbrıs'a yerleştirme emri çıkartılmıştır. Adaya yerleşen Türklere iki yıl vergi muafiyeti tanınmıştır. Adaya Aksaray, Beyşehir (Konya), Seydişehir (Konya), Niğde, Bor (Niğde), Develi (Kayseri), Ürgüp (Nevşehir), İshaklı (Afyonkarahisar), Akşehir (Konya), Koçhisar (Ankara) ve İçel yerleşmelerine bağlı kırsal kesimlerden 12 bin hane gönderilmiştir. Gönderilen halkın bir kısmının ada iklimine uyum sağlayamayıp geri dönecekleri ihtimali de düşünülerek 1572–1581 yılları arasında adaya sekiz bin hane daha gönderilmiştir. Gönderilen haneler yaklaşık 40 bin kişilik bir nüfusa karşılık gelmektedir. Kıbrıs'a Türklerin nakli daha sonra da sürmüştür (Ahmetbeyoğlu, 2000; akt. Atasoy, 2001). 1777-1960 yıllarına ait Kıbrıs'taki Türk ve Rum nüfusunun gelişimi Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. 1777-1960 Yılları Arasında Kıbrıs'taki Türk ve Rum Nüfusunun Gelişimi (Atasoy, 2001).

Şekil 1 incelendiğinde, 1800'lü yılların sonuna kadar Kıbrıs adasında Rum nüfusun Türk nüfustan az olduğu bu tarihten sonra Rum nüfusun adada ciddi bir artış sergilediği görülmektedir. 1878 yılında adanın yönetiminin İngilizlere devredilmesinin bu durumda etkili olduğu söylenebilir. 1881-1960 yılları arasında geçen 79 yıllık sürede Rum nüfusuna yaklaşık 300 bin, Türk nüfusuna ise yaklaşık 60 bin kişi eklendiği; Rum nüfusunun Türk nüfusundan yaklaşık dört kat daha fazla olduğu görülmektedir.

Adadaki Türk nüfusunun tarihi gelişimini kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür: 1570'te Kıbrıs Osmanlı Devleti tarafından fethedildikten sonra adaya 50–60 bin Türk yerleştirilmiştir. Bu yıllarda Kıbrıs nüfusu 150

bini Türk, 50 bini Ortadoğulu Hıristiyan olmak üzere toplam 200.000'dir. 1572'de yapılan yabancı sayımlara göre adada 20 bin Rum bulunmaktadır. 1878'de ada yönetimi İngiltere'ye geçince Türklerin bir kısmı Anadolu'ya göç etmiş ve bu göç hareketi 1923'e kadar sürmüştür. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması'na göre Türkler iki yıl içinde İngiliz uyruğuna girmeyi kabul edecekler ya da adadan göçeceklerdir. Bu durum 24 bin kişinin daha adadan göç etmesine neden olmuştur. Sonuç olarak; 1878–1923 yılları arasında adadan göç eden Türklerin sayısı 70 bine ulaşmıştır (Tursan, 1978, 63; akt. Atasoy, 2001, 36-37). 1977 yılında 145 bin olan KKTC nüfusu, 2007 yılında 2 kat artış göstererek 256 binlere ulaşmıştır (Atasoy, 2001). KKTC nüfusu 2020 yılında bir önceki yıla göre %1.3 artış göstererek 382.836 olmuştur (KKTC Devlet Planlama Örgütü [DPÖ], 2020).

2. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ EĞİTİM SİSTEMİ

5 Mayıs 1985 tarihinde halk oylamasına sunularak kabul edilen KKTC Anayasası'nın 59. maddesi öğrenim ve eğitim hakkında ilgili hükümleri içermektedir. Buna göre, öğretim-egitim etkinliklerinin çağdaş bilim ve eğitim ilkeleri ve Atatürk İlkeleri ve Devrimleri doğrultusunda, kız erkek ayrımı yapmaksızın, devlet gözetiminde planlı bir şekilde sürdürüleceği belirtilmektedir (KKTC Anayasası [KKTCA], 1985).

Çalışmanın bu bölümünde; KKTC eğitim politikaları ve amaçları, KKTC eğitim sisteminin yönetsel ve okul yapılanması ile süreç boyutu ilgili başlıklar altında incelenmiştir.

2.1. Eğitim Politikaları ve Amaçları

KKTC Milli Eğitiminin genel amacı, Kıbrıs Türk toplumunun tüm bireylerini, aşağıdaki fıkralarda öngörülen esaslar çerçevesinde yetiştirmektir (KKTC Milli Eğitim Bakanlığı [KKTCEB], 2023a);

- Atatürk milliyetçiliğine, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine bağlı, bunları koruyan ve geliştiren yurttaşlar yetiştirmek,
- Kıbrıs Türk Toplumunun, var olma mücadelesinin özünde yatan gerçekleri bilen, kültürel değerlerini koruyan ve geliştiren, yurdunu ve toplumunu seven, Anayurdu Türkiye'ye, toplumuna ve ailesine güçlü bağlarla bağlı, yurduna, toplumuna, laik devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen barışçı ancak haklarını korumasını bilen yurttaşlar yetiştirmek,

- Beden, zihin, ahlâk ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı biçimde gelişmiş sağlam bir kişiliğe ve karaktere, bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insanı seven, insana ve insan haklarına saygılı girişime değer veren, toplumuna karşı sorumluluk duyan, toplum ekonomisine katkıda bulunan, toplum çıkarlarını kendi çıkarlarının üstünde tutan, toplumun varlığını ve devletini özenle koruyan, onu her türlü tehlikeye karşı savunan ve sonuna kadar direnen, cesur, kişilikli, yapıcı, yaratıcı ve verimli yurttaşlar yetiştirmek,
- Kıbrıs Türk toplumunun tüm bireylerinin ilgi ve yeteneklerini değerlendirerek bir mesleğe sahip olmalarını sağlamak; onları toplumsal birlik ve bütünlük içinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı destekleyip hızlandıran; toplumunu ve ulusunu, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı yapmak isteyen ve bu istek doğrultusunda sürekli çaba gösteren yurttaşlar olarak yetiştirmek.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, KKTC Milli Eğitiminin genel amaçları; Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Kıbrıs Türklerinin var olma mücadelesini bilen ve bu mücadeleye inançla bağlanan; çağdaş, demokratik, hukukun üstünlüğüne inanan, insan haklarına saygılı, girişimci, cesur, yapıcı, yaratıcı yurttaşlar yetiştirmek amacıyla tüm bireyleri ilgi ve yeteneklerini geliştirecek becerilerle donatarak toplumun kalkınmasına katkıda bulunacak bir meslek sahibi yapmaktır şeklinde özetlenebilir.

KKTC Cumhuriyet Meclisi'nin 23 Mayıs 1986 tarihli birleşiminde kabul olunan Milli Eğitim Yasası'nın İkinci Bölümü'nde yer alan "Milli Eğitim Temel İlkeleri" şu şekildedir (KKTCMEB, 2023b):

1. *Genellik ve eşitlik.* Her yurttaş, hiçbir ayırım gözetilmeksizin öğrenim ve eğitim hakkına sahiptir. Eğitimde, hiçbir kişiye, aileye veya zümreye ayrıcalık tanınmaz.
2. *Toplumun gereksinimleri ve bireyin yetenekleri.* Milli Eğitim hizmeti, bireyin istek ve yeteneklerini gözeterek toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel gereksinimlerine uygun olarak ve bireyleri, kalkınma planları hedeflerine ulaşmada etkili olabilecekleri bilgi, yeterlilik ve becerilerle donatacak biçimde düzenlenir.
3. *Yöneltilme, yetiştirme ve başarı.* Bireyler bütün eğitimleri süresince, ilgi ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda, çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek toplumun yetişmiş insan gücü gereksinimleri gözetilerek yetiştirilirler. Yöneltilmede rehberlik hizmetlerinden; başarının belirlenmesinde ise, objektif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden yararlanılır.

4. *Zorunlu eğitim ve öğretim hakkı.* On beş yaşına kadar süren eğitim, kız erkek ayrımı yapılmaksızın, her yurttaş için bir hak ve ödev olup zorunludur. Her yurttaş zorunlu olmayan eğitim veren öğretim kurumlarında, ilgi ve yetenekleri ölçüsünde, isteğe bağlı ve ücretsiz öğrenim hakkını kullanarak yararlanır.
5. *Fırsat ve olanak eşitliği.* Maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim basamaklarına kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla, devletin mali olanaklarına göre parasız yatılı, burs, kredi ve benzeri yollarla gerekli yardımlar yapılır. Durumları dolayısıyla özel eğitime gereksinimleri olan çocukları ve gençleri, topluma yararlı kılacak biçimde yetiştirmek ve onlara sağlıklı, dengeli ve güçlü bir kişilik kazandırmak amacıyla, gerek okul içinde gerekse okul dışında gerekli koruyucu, güçlendirici, geliştirici ve yetiştirici önlemler alınır.
6. *Süreklilik.* Bireylerin eğitimlerinin yaşam boyunca sürmesi esastır. Gençlerin eğitimleri yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir biçimde uymalarına yardımcı olacak önlemler ile, yetişkinlerin sürekli eğitimlerini sağlayıcı önlemler almak temel bir eğitim görevidir.
7. *Her yerde eğitim.* Kıbrıs Türk milli eğitimin amaçları yalnız örgün, açık ve yaygın eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.
8. *Karma eğitim.* Eğitim kurumlarında, kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak, eğitimin türüne ve gereksinime göre, bazı meslek okulları yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.
9. *Bilimsellik ve çevresellik.* Her derece ve türdeki öğretim programları ve eğitim yöntemleri ile ders araç ve gereçleri bilimsel ve teknolojik esaslar ve yeniliklere, çevre ve ülke gereklerine ve koşullarına göre sürekli olarak geliştirilir. Bilimsel ve teknolojik araştırmalarla kültürümüzü geliştirmeye yönelik bilimsel çalışma ve etkinlikler, öğretim kurumlarında ve diğer alanlarda maddi ve manevi bakımdan özendirilir ve desteklenir.
10. *Planlılık.* Kıbrıs Türk milli eğitiminin gelişmesi, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak ve eğitim-insangücü-istihdam ilişkileri gözetilmek suretiyle, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir. Bu kurumlardan çıkanların mesleklerinin ne olacağı bir tüzükle saptanır.

11. *Atatürk ilke ve devrimleri ile Atatürk milliyetçiliği*: Kıbrıs Türk milli eğitim sisteminin her derece ve türü ile ilgili eğitim ve öğretim programlarının hazırlanıp uygulanmasında Atatürk İlke ve Devrimleri ile Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır.
12. *Ulusal ahlak ve kültürün geliştirilmesi*. Eğitimin her basamağında ve her türlü eğitim etkinliğinde, Türk ulusunun ahlak ve kültürünün korunup geliştirilmesine ve benimsenmiş ahlaki, manevi ve kültürel değerlerin öğretilmesine önem verilir.
13. *Türk dili ve yabancı dil öğretimi*. Eğitim ve öğretimin Türk dilinde yapılması esastır. Yabancı dille öğretim yapan okullarda, Türk dili ve Türk kültürüne ilişkin dersler Türkçe okutulur.
14. *Laiklik ve din kültürü eğitimi*. Milli eğitimde laiklik esastır. Bu ilkeye ters düşmemek koşuluyla öğretim kurumlarında din kültürü eğitimi yapılabilir.
15. *Demokrasi bilincinin geliştirilmesi*. Güçlü ve dengeli, özgür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve sürdürülmesi için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun, Anayasaya, yasalara, manevi ve toplumsal değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılmasına ve bu yöndeki duygu ve davranışların geliştirilmesine özen gösterilir.
16. *Okul ile ailenin işbirliği*. Eğitim kurumlarında, amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere okul ile aile arasında işbirliği sağlanır ve bu amaçla okul-aile birlikleri kurulur.
17. *Uyumluluk*. Kıbrıs Türk milli eğitim kurumlarında uygulanan öğretim programları ile Türkiye'deki özdeş eğitim kurumlarında uygulanmakta olan öğretim programları arasında Kıbrıs Türk Toplumunun gereksinimleri de gözetilmek ve koşuluyla uyum sağlanır.
18. *Eğitim etkinliklerinin yürütülmesi*. Eğitim ve öğretim etkinlikleri devlet eliyle ya da devletin gözetim ve denetimi altında, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri eliyle de yürütülebilir. Ancak, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri eliyle yürütülecek ilk, orta ve yükseköğretimin geçerli bir yabancı dille yapılması esastır.

KKTC eğitim sistemi örgün (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, özel eğitim) ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. KKTC'de devlet eliyle yürütülmesi esas olan okul öncesi eğitim bir veya iki yıl süreli olup ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eği-

timini kapsamaktadır. Okulöncesi eğitimin amaç ve görevleri; çocukların beden, zihin ve duygu yönlerinden gelişmesini, iyi alışkanlıklar ve yararlı beceriler kazanmasını sağlamak; çocukları her yönden ilköğretime hazırlamak; elverişsiz çevre ve aile koşullarından gelen çocuklara, uygun bir yetişme ortamı yaratmak; çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak olarak belirtilmektedir (KKTCMEB, 2023c).

KKTC ilköğretiminin amaç ve görevleri ise şunlardır (KKTCMEB, 2023c): Öğrencilere Atatürk İlke ve devrimleri ile Atatürk milliyetçiliğini ve KKTC'nin toplumsal mücadelesinin kökeninde yatan gerçekleri öğretmek, çocuklara iyi ve yararlı birer yurttaş olarak yetiştirebilmeleri için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, çocukları ilgi ve yetenekleri yönünde yetiştirerek onları toplumsal yaşama ve üst öğrenime hazırlamak, çocukların estetik duygularını geliştirmek, onlara doğruyu, güzeli ve iyiyi görebilme yeteneğini kazandırarak birlikte hareket etme, işbirliği, yardımlaşma, arkadaşlık, insan sevgisi gibi duyguları kazandırmak.

KKTC'de ortaöğretimin amaç ve görevleri şu şekilde belirtilmektedir (KKTCMEB, 2023c): Atatürk milliyetçiliği doğrultusunda sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlamak ve korumak, tüm öğrencilere ortaöğretim düzeyinde asgari ortak bir genel kültür vermek, öğrencileri toplum ekonomisinin gereklerini de gözeterek yükseköğretime veya hem mesleğe hem yükseköğretime veya toplumsal yaşama ve iş alanlarına hazırlamak.

KKTC'de özel eğitimin amaç ve görevleri (KKTCMEB, 2023c); Atatürk ilke ve devrimleri ve Atatürk Milliyetçiliği ile belirlenen doğrultuda sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlamak, özel eğitim gereksiniminde olan her öğrenciye ilgi ve yeteneklerini azami derecede geliştirme fırsat ve olanağı vermek, öğrencileri kendilerine ve topluma yararlı yurttaşlar olarak yetiştirmek, gerektiğinde mesleki rehabilitasyonlarını sağlamak olarak ifade edilmektedir.

KKTC yükseköğretiminin amaç ve görevleri ise şunlardır (KKTCMEB, 2023c): Atatürk milliyetçiliği doğrultusunda sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlamak ve korumak, öğrencileri ilgi ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdun ve toplumun en üst düzeyde ve çeşitli alanlardaki insan gücü gereksinimlerine göre yetiştirmek, bilimsel öğretim yapmak, sosyal-ekonomik-kültürel konularla, genel ve teknik eğitimle ilgili bilimlere genişletip derinleştirici inceleme ve araştırmalarda bulunmak ve bu konuda kamuoyunu aydınlatıcı yayınlar yapmak, KKTC'nin gelişmesini etkileyen sorunları bilimsel bir yaklaşımla öğretim ve araştırma konusu yaparak araştırma sonuçlarını toplum kesimlerinin yararına sunmak, yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmak.

KKTC’de yaygın eğitimin amaçları (KKTCMEB, 2023b); yurttaşlara okuma ve yazma öğretmek ve örgün eğitimden yararlanmamış olanlara eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim olanakları hazırlamak; yurttaşlara, çağın gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim olanakları hazırlamak; milli benliği ve kültürel değerleri koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve benimsetici nitelikte eğitim yaparak Atatürk Milliyetçiliği doğrultusunda sosyal ve kültürel bütünleşmeye katkıda bulunmak; toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma, örgütlenme ve kendi toplumsal kaynakları koruyup geliştirme anlayışı ve alışkanlıkları kazandırmak; sağlıklı yaşama biçim ve yöntemlerini benimsetmek; boş zamanları iyi ve yararlı bir biçimde değerlendirme beceri ve alışkanlıklarını kazandırmak; kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonominin gelişimi doğrultusunda, meslekler edinme olanakları hazırlamak; çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde daha iyi yetişmelerine olanak tanımak.

Sonuç olarak KKTC eğitiminin bütün basamaklarında yurttaşlara Atatürk milliyetçiliğini ve KKTC’nin toplumsal mücadele bilincini kazandırmak; bireyleri ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bilgi ve becerilerle donatarak meslek edinmelerini sağlamak ve bireylerin her yönden gelişimine katkıda bulunmak ortak amaçlar olarak sıralanabilir.

2.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eğitim Sisteminin Yapılanması

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eğitim sisteminin yapılanması; yönetsel yapılanma ve okul sistemi yapılanması olarak aşağıda aktarılmıştır.

2.2.1. Yönetsel Yapılanma

KKTC’de eğitim ve öğretim hizmetlerinin devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden KKTC Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur. KKTC Milli Eğitim Yasası’nda (1986) “Eğitim ve öğretim hizmetlerinin devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Bakanlık sorumludur. Bakanlık, bu görevlerini bünyesinde yapacağı örgütlenme ve kurumlaşma ile sağlar.” (m.68/1) ifadesi yer almaktadır (KKTCMEB , 2023b). Bakanlığa ait örgüt şeması Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. KKTC Millî Eğitim Bakanlığı Örgüt Şeması (KKTCMEB, 2023)

Şekil 2 incelendiğinde KKTC Millî Eğitim Bakanlığı teşkilatının bakan, özel kalem müdürü, müsteşar ve bakanlık müdüründen oluştuğu görülmektedir. Ayrıca Bakanlık bünyesinde; Talim ve Terbiye Dairesi, Milli Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Kurulu, Yükseköğrenim ve Dışişlikler Dairesi, İlköğretim Dairesi, Genel Ortaöğretim Dairesi, Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğü, Eğitim Ortak Hizmetler Dairesi yer almaktadır.

İlköğretim Dairesi Müdürlüğü, bir müdür yönetiminde, bir müdür muavini ile genel hizmetler sınıfı personelleri ve bağlı kuruluşlardaki öğretmenlerden oluşmaktadır. Dairenin bağlı kuruluşları; anaokulları ve anasınıfları, ilkokullar, dairenin görev alanına giren konularda açılacak veya açık olup da bağlanmasına karar verilen diğer kuruluşlar şeklindedir (KKTCMEB, 1989a).

Genel Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğü, bir müdür yönetiminde, bir müdür muavini ile genel hizmetler sınıfı personelleri ve bağlı kuruluşlardaki öğretmenlerden oluşmaktadır. Dairenin bağlı kuruluşları; genel (akademik)

liseler ve bağlı ortaokullar, lise sınıfları bulunmayan ortaokullar, yabancı dilde öğretim yapan genel liseler (kolejler) ve bağlı ortaokullar, mesleki öğretim yapan bölümleri de içeren akademik liseler, dairenin görev alanına giren konularda bakanlıkça açılmasına karar verilen diğer kuruluşlardır (KKTCMEB, 1989b).

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğü, bir müdür yönetiminde, bir müdür muavini ile genel hizmetler sınıfı personelleri ve bağlı kuruluşlardaki öğretmenlerden oluşmaktadır. Dairenin bağlı kuruluşları; teknik liseler, meslek liseleri, endüstri meslek liseleri ve bağlı ortaokullar, ticaret liseleri ve bağlı ortaokullar, pratik kız sanat ve erkek sanat okulları, dil ve ticaret gece enstitüleri, köy kadın kurs merkezleri, dairenin görev alanına giren konularda açılan ve bakanlıkça açılmasına karar verilen diğer kuruluşlardır (KKTCMEB, 1989c).

Yükseköğrenim ve Dışişlişkiler Dairesi Müdürlüğü, bir müdür yönetiminde, bir müdür muavini ile yöneticilik ve genel hizmetler sınıfı personeli ile iki şubeden (Burs ve Yardımlar Şubesi, Yüksek Öğrenim ve Dışişlişkiler Şubesi) oluşur. Daire, hizmet alanına giren konularla ilgili olarak, Bakanlık ve/veya daireler ve yerel yönetimler arasında uyum sağlamakla ve bu kuruluşların görevlerini tam olarak ve etkin bir biçimde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla gerekli önlemleri almakla sorumludur. Daire ile diğer kurum ve kuruluşlar arasında yapılacak danışma işlemleri ve koordinasyon çalışmaları müdür aracılığı ile gerçekleştirilir. (KKTCMEB, 1990).

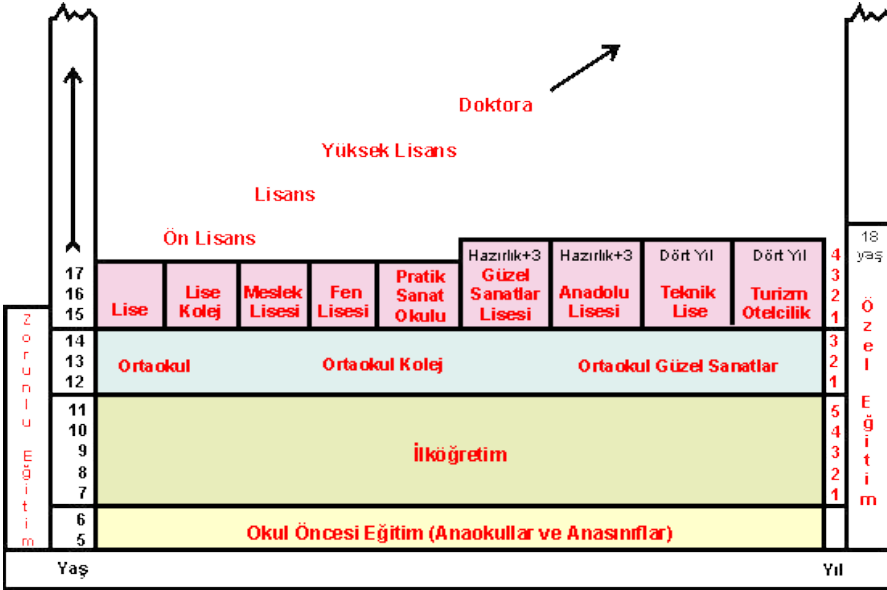
Talim Terbiye Dairesi Müdürlüğü'nün kuruluş amacı, Milli Eğitim Yasası kurallarına uygun olarak, okullarda milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun bir eğitim ve öğretim sürdürülmesini sağlamak üzere gerekli planlama ve programlamanın yapılmasına ilişkin görevleri yürütmektir. Daire, bir müdür yönetiminde bir müdür muavini, altı talim terbiye kurulu üyesi, kitabet hizmetleri sınıfı personeli ile odacı ve şoför hizmetleri sınıfı personelinden oluşmaktadır (KKTCMEB, 2000).

Eğitim Ortak Hizmetler Dairesi Müdürlüğü'nün kuruluş amacı, Milli Eğitim Yasası kurallarına uygun olarak, örgün veya yaygın eğitim sistemlerinde öğretim yapan okullarda ve bakanlık merkez örgütündeki personelin hizmet içi eğitimleri ile bakanlık ve bağlı daireleri ve bu dairelere bağlı kuruluşların bilgi-işlem, istatistik ve eğitim ortak hizmetlerini bir plan ve programa dayalı olarak düzenlemek ve yürütmektir. Daire, bir müdür yönetiminde, yeterli sayıda yöneticilik hizmetleri sınıfı ve genel hizmetler sınıfı personelinden oluşmaktadır (KKTCMEB, 1993).

2.2.2. Okul Sistemi Yapılanması

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Sistemi örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim örgün eğitimi oluştururken; yaygın eğitim örgün eğitim dışında kalan eğitim etkinliklerini kapsamaktadır (KKTCMEB, 2023b). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti okul sistemi yapılanması Şekil 3'de gösterilmiştir.

Şekil 3. KKTC Okul Sistemi Yapılanması (KKTCMEB, 2023e)

Milli Eğitim Yasasına göre; Zorunlu Eğitim onbeş yaşına, Özel Eğitim onsekiz yaşına kadar dır.

Şekil 3'te görüldüğü gibi KKTC'de zorunlu eğitim 15 yaşına kadar devam etmektedir. İlköğretim basamağından önce bir veya iki yıl anaokullarında ya da anasınıflarında süren okul öncesi eğitim ise zorunlu eğitim kapsamında yer almaktadır. İlköğretim beş, ortaokul üç, zorunlu olmayan lise eğitimi ise okul türüne göre değişiklik göstermekte ve en az üç yıl sürmektedir. Lise eğitimi tamamlayan öğrenciler için ön lisans ve lisans programları mevcuttur. Lisans eğitimini tamamlayanlar ise yüksek lisans ve doktora programlarına devam edebilmektedir. Özel gereksinime muhtaç öğrenciler 18 yaşına kadar özel eğitim uygulamalarından yararlanabilmektedir.

KKTC eğitim sistemi okul yapılanması; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, öğrenim zorluğu çeken öğrenciler için özel eğitim, özel okul

uygulamaları, yükseköğretim, yaygın eğitim başlıklarıyla ilişkilendirilerek aşağıda sunulmuştur.

Okul öncesi eğitim. Okul öncesi eğitim; ilköğretim yaşına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Devlet eliyle yürütülecek okul öncesi eğitim bir veya iki yıl süreli olup okul öncesi eğitim çağı nüfusunun tümünü kapsayacak şekilde bir programa bağlı olarak yaygınlaştırılır. Okulöncesi eğitim kurumları devlet okullarında ilkokullara bağlı anasınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak açılabileceği gibi, ayrı anaokulları olarak da kurulabilirler. Ayrı anaokullarına bağlı anasınıfları ile uygulama sınıflarına o yılın 31 Aralık gününden önce dört veya beş yaşını tamamlayan çocuklar alınır (KKTCMEB, 2023b). Devlet Planlama Örgütü 2020-2021 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre KKTC’de; okul öncesi eğitim veren kurum sayısı 116 (anaokulu ve anasınıfı), öğretmen sayısı 714, öğrenci sayısı 6604 öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 9.2’dir (DPÖ, 2020).

İlköğretim. İlköğretim o yılın 31 Aralık gününden önce altı yaşını tamamlayan çocukların 11 yaşını tamamlayıncaya kadar süren eğitim ve öğretimlerini kapsar. Zorunlu ilköğretim çağı, çocuğun altı yaşını tamamladığı yılın Ağustos ayının son gününü izleyen öğretim yılı başında başlar. İlkokulun beşinci sınıfı bitirildiğinde, ilkokul diploması verilir (KKTCMEB, 2023b). 2020-2021 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre KKTC’de ilköğretim seviyesinde; ilkokul sayısı 93, öğretmen sayısı 1701, öğrenci sayısı 19897 öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 12’dir (DPÖ, 2020).

Ortaöğretim. Ortaöğretim, ilköğretime dayalı en az altı yıl süreli eğitimin tümünü kapsar. İlköğretime tamamlayan her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim olanaklarından ilgi ve yetenekleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir. Ortaöğretim kurumları, üç yıllık ortaokullar ile ortaokul üstü çeşitli programlar uygulayan ve ağırlık verdikleri program uyarınca adlandırılan genel liseler, meslek liseleri, teknik liseler ve diğer liselerden oluşur. Ortaokullar, ayrı okullar halinde kurulabilecekleri gibi, bir liseye bağlı olarak da kurulabilirler. Ortaöğretim kurumlarının süresi, altı yıldan az olmamak üzere uygulanan programın özelliğine göre bakanlık tarafından saptanır. Ortaokulu bitirenlere ortaokul diploması, liseyi bitirenlere de bitirdikleri lisenin türüne uygun diploma verilir. Yönelme, özellikle ortaokulda başlar, yanılgıları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltmeyi sağlamak için liselerde de devam eder (KKTCMEB, 2023b). 2020-2021 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre KKTC’de ortaöğretim seviyesinde; ortaokul sayısı 38, öğretmen sayısı 2362, öğrenci sayısı 11.781; genel lise sayısı 27,

öğretmen sayısı 2362, öğrenci sayısı 8452; mesleki teknik lise sayısı 12, öğretmen sayısı 617, öğrenci sayısı 3678'dir (DPÖ, 2020).

Öğrenim zorluğu çeken öğrenciler için özel eğitim. Özel eğitim uygulamaları beden ve zihnen özürli olup özel bir eğitim ve öğrenime gereksinimi olan okul öncesi eğitim yaşına ulaşmış çocukların 18 yaşına kadar olan eğitimlerinin tümünü kapsar. Özel eğitime gereksinim her öğrenci zorunlu eğitim çağında iken ilgi ve yeteneği oranında, zorunlu olarak özel eğitimden parasız veya parasız yatılı olarak yararlanma hakkına sahiptir. Ancak, zorunlu eğitim yaşı dışında da özel eğitim görmek isteyenlere, gerekli eğitim olanı devletçe sağlanır (KKTCMEB, 2023b). 2020-2021 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre KKTC'de özel eğitim okul sayısı 6, öğretmen sayısı 78, öğrenci sayısı 231, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 3'tür (DPÖ, 2020).

Özel okul uygulamaları. Parasız devlet okulları dışında gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri eliyle açılacak özel okulların açılmasında, akredite edilmesinde, etkinliklerinin bakanlığın gözetim ve denetimi altında yürütülmesinde aşağıdaki esaslara uyulur (KKTCMEB, 2023b):

- Özel eğitim ve öğretim kurumu ile özel kurs yeri ve dershanelerin açılışı bakanlığın iznine ve denetimine bağlı olmak koşulu ile serbesttir.
- İzin almak isteyen gerçek veya tüzel kişiler, amaçları, okul binası standartları, araç-gereç ve öğretim elemanlarını da içerecek şekilde hazırlayacakları projelerini bakanlığa sunarak izin talebinde bulunurlar. Bakanlıkça yapılan değerlendirme sonucu okulların çalışma koşulları belirtilerek gereken izin verilebilir.
- Özel okulların öğretim standartları, en az denk kamu okullarında aranan düzeyde ve nitelikte olur.
- Özel okullardaki eğitim ve öğretim Bakanlığın gözetim ve denetimine tabidir.
- Etkinliğine bakanlıkça izin verilen bir okulun programları ve okullara denkliğine ilişkin hususlar, bakanlıkça oluşturulan "Akredite Komisyonları" tarafından verilecek raporlar ve öneriler ışığında bakanlıkça yürütülür. Akredite edilmeyen bir okulun vereceği diplomalar herhangi bir geçerlilik taşımaz.
- İzinsiz okul açanlar, milli eğitimin genel amaçlarına aykırı eğitim-öğretim faaliyetinde bulunanlar veya izni iptal edildiği veya kapatıldığı halde eğitim-öğretim faaliyetine devam edenler hakkında cezai kovuşturma açılır ve mahkemeye sevk edilerek bu gibi faaliyetlere fiilen son verilir.

Yükseköğretim. Yükseköğretim, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık yükseköğretim veren eğitimin tümünü kapsar. Liselerden herhangi birini başarı ile tamamlayan öğrenciler, yükseköğrenim kurumlarının koşullarına bağlı olmak kaydıyla, bu kurumlardan yararlanma hakkına sahiptirler. Yükseköğretim kurumlarının kuruluşu, açılışı, özel amaçları, çalışmaları ve öğretim üyeleri ile ilgili esaslar ve yükseköğretim kurumlarına ilişkin diğer hususlar, bu kurumların özel yasalarında belirlenir. Yükseköğretim paralıdır. Ancak, maddi olanakları elverişli olmayan, başarılı öğrenciler ile özürlü öğrencilerin her türlü öğrenim giderleri, olanakları ölçüsünde burs, kredi, parasız yatılı ve benzeri yollarla devletçe karşılanır (KKTCMEB, 2023b). 2020-2021 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre KKTC’de fakülte ve yüksekokul sayısı 22, KKTC’de okuyan öğrenci sayısı 13427, yurtdışında okuyan öğrenci sayısı 3620, toplam KKTC’li öğrenci sayısı 17047’dir (DPÖ, 2020).

Yaygın eğitim. Yaygın eğitim alanında düzenlenecek programlar, amaç ve ilkeler, kurs süresi, kurs sonrası kazandırılacak unvan, yetki ve sorumluluk, çalışma işleriyle görevli bakanlık ve diğer ilgili taraflar ile bakanlık arasında yapılacak işbirliği ve eşgüdüm sonrası bakanlıkça saptanır. Bu işbirliği ve eşgüdüm, ilgili tarafların birer temsilcisinden oluşan bir komisyon eliyle yürütülür. Kurslara ilişkin ayrıntılı bilgi, bakanlık tarafından en az bir ay önceden ilgili bakanlıklara ve taraflara bildirilir. Basın ve yayın yoluyla da duyuru yapılır. Ücretli olarak uygulanacak kursların birim ücreti de kurs öncesi ilgili bakanlıkça açıklanır (KKTCMEB, 2023b). 2020-2021 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre KKTC’de yaygın eğitim kurum sayısı 62, öğrenci sayısı 1790’dır (DPÖ, 2020).

2.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eğitim Sisteminin Süreç Boyutu

Bu başlık altında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eğitim sisteminin süreç boyutu; eğitim-öğretim süreçleri, öğretmenlerin yetiştirilmesi, okul yönetimi, eğitim denetimi ve eğitim finansmanı başlıklarıyla incelenmiştir.

2.3.1. Eğitim-Öğretim Süreçleri

Zorunlu eğitimin ilk basamağı olan ilkokul birinci sınıfta kayıt için müraaat, çocuk ile birlikte veli veya vasisi tarafından, çocuğun kaymakamlıktan alınan doğum kâğıdını ve gerektiği durumlarda muhtarlıktan alınan ikamet belgesini getirmek suretiyle yapılır. Zorunlu eğitim çağındaki öğrencilerin devam edecekleri okullar bakanlık tarafından hazırlanan kapsam bölgelerini içeren haritalarla, onların ikamet yerleri ve/veya ulaşım olanakları esas alınarak belirlenir. Zorunlu eğitimle ilgili uygulama genel esasları, aşağıdaki hususları içeren bir tüzükle düzenlenir (KKTCMEB, 2023b):

- Zorunlu eğitim çağındaki her yurttaş, kız erkek ayrımı yapmaksızın 15 yaşına kadar bir okula devam etmek zorundadır.
- Zorunlu eğitim çağındaki yurttaşın devam edeceği okul bakanlıkça kapsam bölgelerini içeren haritalar aracılığıyla belirlenir.
- Özel eğitime muhtaç bireylerin devam edeceği okul bakanlıkça saptanır.
- Okul, öğrenim görecekt yurttaşın ailesinin ikamet ettiği köy, kasaba veya şehirde ise çocuğun okula gidiş gelişi velisi tarafından sağlanır.
- Okul, öğrenim görecekt yurttaşın ailesinin ikamet ettiği köyün dışında ve okul ile köy arasındaki mesafe iki milin üzerinde ise öğrencinin okula taşınması bakanlıkça gerçekleştirilir.
- Okul çağına ulaşan bir çocuğun okula kaydını yaptırması ve devamı, köy veya mahalle Muhtarı yardımıyla ilgili öğretmence izlenir.
- Çocuğunu okula kaydetmeyen ve/veya devamını sağlamayan aile velisine cezai müeyyideler (ilk mahkûmiyette 50.000 TL, ikinci mahkûmiyette 100.000 TL, üçüncü mahkûmiyete 500.000 TL para cezası ve /veya üç aya kadar hapislik, daha sonraki mahkûmiyetlerde altı aya kadar hapislik cezası) uygulanır.

Ortaöğretim kurumlarına kayıt kabulde yaş sınırı; ortaokullar için 11 yaşını bitirmiş, 15 yaşını geçmemiş olmak, liseler ile mesleki ve teknik öğretim kurumlarına girebilmek için de 14 yaşını bitirmek ve 18 yaşından büyük olmamak şeklindedir. Bu yaş sınırından bir yaş büyük veya küçük öğrencinin kabul edilmesi ilgili daire müdürlüğünün onayının alınmasıyla olabilmektedir. Öğrencilerin okula devam edebilmeleri için nişanlı veya nikâhlı olmamaları gerekmektedir. Bir ders yılı içinde toplam 15 gün özürsüz olarak okula devam etmeyen öğrenci, notları ne olursa olsun başarısız sayılmaktadır (KKTCMEB, 1998).

Özel eğitim kurumlarının çalışması ve bu okullarda uygulanacak programlarda gözetilecek esaslar aşağıdaki hususlara göre düzenlenir (KKTCMEB, 2022):

- Özel eğitime genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve özel gereksinimli bireylerin eğitim hakkı engellenemez.
- Özel gereksinimli bireylere; öncelikli olarak akranlarıyla birlikte, en az kısıtlayıcı ortamlarda, yetenekleri ve becerileri doğrultusunda genel ve/veya özel eğitim okullarında eğitim imkânı tanınır.

- Özel gereksinimli bireylerin eğitsel değerlendirme ve yönlendirmesi Psikolojik Danışma Rehberlik ve Araştırma Şubesi (PDRAŞ) tarafından yapılır. Değerlendirme; standart testler aracılığıyla; bireyin performansı, gereksinimi, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi, gelişim raporu, varsa sağlık raporu dikkate alınarak yapılır.
- Özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla özel gereksinimli bireylerin gelişimlerinin izlenmesi PDRAŞ işbirliğiyle yapılır.
- Özel eğitim hizmetleri; aile eğitim hizmetleri ve aile rehberliği hizmetleriyle bütünleştirilir.
- Özel eğitim hizmetleri; 0-3 yaş erken çocukluk döneminde ailelerin çocukların eğitimine katılım sağlayacakları şekilde okul veya evde, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim döneminde kurumlarda kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları kapsamında veya özel eğitim okullarında, yükseköğretimde kurumlar arası işbirliğiyle sürdürülür.
- Özel yetenekli ve üstün zekâlı bireylere kaynak oda (destek eğitim odası) destek eğitimi sağlanır.

Okul rehberliği ve psikolojik danışmanlıkla ilgili uygulamalar; öğrencilerin ilgi alanlarına yönlentilmeleri ve onların akademik, mesleki ve diğer kişisel sorunlarının psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetiyle çözümlenmesinde şu esaslar gözetilmektedir (KKTCMEB, 2023b): Yöneltilme zorlayıcı değil yol göstericidir; öğrencinin ilgi ve yetenekleri bilimsel olarak saptanır ve yönlentmede toplum gereksinimleri gözetilerek öğrenci bilinçlendirilir; gereksinime göre, iki rehberi olacak olan karma okullara atanacak rehberlerden biri bayan diğeri erkek olur; öğrencinin, kişisel sorunlarının çözümlenmesinde okul idaresi, veli ve öğretmen arasında iletişim kurulur; rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin sağlıklı olarak yürütülebilmesi için her öğrencinin durumlarını içeren bireysel dosyalar tutulur.

Okul öncesi dönem dört ve beş yaş grubunda eğitim 8.00-12.00 saatleri arasında devam eder. Her iki yaş grubunda da okul idaresi 20'şer dakikalık iki teneffüs dışında kalan sürede ders dağılımlarını 40 dk. ve beş ders olacak şekilde düzenler. İlkokullarda her bir dersin süresi 40 dakikadır. Dersler sabah saat 8.00-12.40 saatleri arasında devam eder. Bir günde altı ders ve 20'şer dakikalık iki teneffüs uygulanır. Üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflar Pazartesi günleri öğleden sonraları okula gider. Öğleden sonraki program 14.00'da başlar ve 16.10'da sona erer. Haftanın diğer günlerinde de okul idaresinin belirleyeceği eğitsel etkinlikler öğleden sonra yapılır (KKTCMEB, 2021).

Ortaokullarda ve tüm lise türlerinde ders saati süresi 40 dakikadır. Dersler, sabah saat 7.55'te başlar, 15'şer dakikalık iki teneffüs verilerek ve 13.05'te sona erer ve bir günde yedi ders yapılır. Pazartesi günleri öğleden sonra üç derslik program uygulanır. Dersler öğleden sonra 14.00-16.00 saatleri arasında yapılır. Okul idaresinin, öğrencilerin ilgilerine göre belirleyeceği, farklı aktiviteler, haftanın diğer öğleden sonraki günlerde de yaptırabilir. Genel ortaokullar 07.55-13.05 saatleri arasında günlük yedi, haftalık 35 saatlik ders programı uygularlar. Öğleden sonraki zamanlarda, okulun imkânlarına göre iki veya üç saat eğitsel kol etkinliği yapılır. 38 saatlik program uygulayan okullar ise Pazartesi 7+3 ders saati yapmaktadır. Eğitsel kol etkinlikleri öğleden sonra yapılır (KKTCMEB, 2021).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 2022-2023 yılı ilköğretim akademik takvimine göre; eğitim-öğretim yılı başlangıcı öğretmenler için 2 Eylül 2022 öğrenciler için ise 13 Eylül 2022 (Salı), eğitim-öğretim yılı sonu ise 16 Haziran 2023 tarihindedir. Eğitim-öğretim yılı içinde tatil günleri; yarıyıl (15 gün), 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı (1 gün), KKTC'nin kuruluşu ve Cumhuriyet Bayramı (1gün), 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı (1 gün), Emek ve Dayanışma Günü (1gün), 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı (1 gün), mevlit kandili (1 gün), yılbaşı (1 gün), Ramazan Bayramı (4 gün), Kurban Bayramı (5 gün) şeklindedir.

2.3.2. Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde öğretmenlik devletin eğitim-öğretim etkinliklerini yürüten ve eğitim-öğretim kurumlarının yönetim görevlerini üstlenen özel bir uzmanlık mesleğidir. Görevleri hangi öğretim basamağında olursa olsun, öğretmenlerin genel kültür ve özel alan eğitimi ile pedagojik formasyon alabilmeleri için yüksek öğrenim görmeleri esastır. Öğretmenlik mesleğini icra edecek olanların, 03.06.1985 tarihli 25/1985 sayılı Öğretmenler Yasası'nda öngörülen özel ve genel nitelikleri taşımaları gerekir. Bu nitelikleri taşıyıp öğretmenlik yapacak olanların, kayıtlarını bakanlığa yaptırmaları koşuldur. Öğretmenlerin hizmet içinde yetiştirilmeleri amacıyla bakanlıkça doğrudan veya başka kaynaklar vasıtasıyla kurslar ve seminerler düzenlenir. Kurs ve seminerlere devam eden öğretmenlere, verilen katılma veya başarı belgeleri öğretmenlerin yükselme ve yer değiştirme işlemleri ile ilgili kararlarda değerlendirilir (KKTCMEB, 2023f).

KKTC'de farklı kademelerde öğretmen olarak görev yapmak için farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. İlkokul öğretmeni olarak atanacakların lise ve üzeri herhangi bir eğitim kademesinden mezun olduktan sonra dört yıl geçici öğretmenlik yapmış olmaya ilaveten üç aylık bir eğitimden

geçmiş olması yeterli görülebilmektedir. Özel eğitim öğretmeni olabilmek için özel eğitim alanında eğitim veren üniversite ya da yüksekokullardan mezun olmak gerekmektedir. Orta, mesleki ya da teknik öğrenim veren okullarda öğretmen olabilmek için ise, üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olmaya ilaveten pedagoji sertifikasına sahip olmak veya ortaöğretim okullarında görev yapılabilecek niteliği kazandıran bir yükseköğretim programından mezun olmak; mesleki ve teknik okullarda görev yapabilmek için endüstri meslek lisesinin ilgili bölümünü bitirmiş olmak ya da ilgili kurslara katılmak ve deneyim sahibi olmak gerekmektedir. Bütün bunlara ek olarak KKTC'de okul öncesi eğitim kademesinde yardımcı öğretmenlik kadroları bulunmaktadır. Bu kadrolara atanacakların, lise sonrası iki yıllık okul öncesi eğitimi veren bir okul mezunu olması veya meslek liselerinin çocuk eğitimi ve gelişimi alanından mezun olması gerekmektedir (KKTCMEB, 1985).

2.3.3. Okul Yöneticilerinin Yetiştirilmesi

KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Talim Terbiye Dairesi tarafından yayınlanan 2005 yılında yayınlanan “Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi” başlıklı raporda okul yöneticisinin mesleki özellikleri; ilişkilerinde demokratik; sürekli olarak kendi kendini ve kadrosunu geliştiren; okul dışındaki kişi ve kurumlarla iletişim kurmayı benimseyen; üst yöneticilerle, velilerle ve okul personeli ile yapıcı iletişim içerisinde olan; güdülendirici ve cesaretlendirici; geleceğe yönelik olumlu ve yaratıcı düşünce sahibi; yeniliklere ve değişime açık; bilgisayar teknolojisini bilen ve okulunun bu alanda gelişmesine katkı koyabilen; bilimselliğe ve eğitim amaçlarına ulaşma çabalarına destek veren; okulda fiziki, sosyal ve psikolojik ortamların oluşmasına rehberlik eden; sorun çözme, karar verme, yazma, konuşma, rapor hazırlama becerilerine sahip; girişimci; gerektiğinde yetkilerini devredebilen şekilde sıralanmıştır.

İlkokullardaki müdür ve müdür muavini görevlerine ilişkin hükümler Öğretmenler Yasası'nda (KKTCMEB, 1985) şu şekilde belirtilmektedir:

- Müdür olarak atanabilmek için en az iki yıl süreyle, müdür muavini olarak hizmet etmiş olmak veya en az on yıl süreyle kadrolu ilkokul öğretmeni veya öğretmen bareminin 14. kademesinde bir tam yıl hizmet etmiş olmak,
- Müdür muavini olarak atanabilmek için en az yedi yıl süreyle kadrolu ilkokul öğretmeni veya öğretmen bareminin 11. kademesinde bir tam yıl hizmet etmiş olmak,

- Müdür ve müdür muavini olarak atanan öğretmenler, bu kadrolara bir yıllık süre için aday olarak atanır ve bu süre sonunda asaletleri onaylanmayanlar görevlerinden alınır.

Öğretmenler Yasası'nda (1985) orta, mesleki ve teknik öğretim kurumlarındaki müdür ve müdür muavini görevlerine ilişkin hükümler ise şu şekildedir:

- Müdür olarak atanabilmek için en az iki yıl süreyle müdür muavini, atölye şefi veya bölüm şefi olarak hizmet etmiş olmak veya orta, mesleki ve teknik öğretim kurumlarında, asaletin onaylanmış olması koşuluyla, geçici öğretmenlik hizmetleri dâhil en az 15 yıl süreyle teknik öğretim görevlileri dışında öğretmen olarak görev yapmış olmak,
- Orta, mesleki ve teknik öğretim kurumlarında müdür muavini olarak atanacakların ise, asaletin onaylanmış olması koşuluyla, geçici öğretmenlik hizmetleri dâhil en az 12 süreyle, orta, mesleki ve teknik öğretim kurumlarında teknik öğretim görevlileri dışında, öğretmen olarak görev yapmış olmak,

Öğretmenler Yasası'nın 103'ncü maddesi uyarınca hazırlanan Öğretmenler Sınav Tüzüğü'ne göre (2005), "Yazılı Yükselme Sınavı'na katılan adaylar için, sınav tarihinden itibaren en geç on beş gün içerisinde, Yazılı Yükselme Sınavı'ndan almış olduğu puan, Kriter Değerlendirmesi sonucunda almış olduğu Kriter Puanı ve Yükselme Puanı'nı gösteren kişiye özel detaylı sınav sonuç belgesi düzenlenir." (m. 14/2). İlgili tüzüğe göre müdürlerin ataması ise şu esasa göre yapılır: "Yükselme Sınavı ve Kriter Değerlendirmesi sonucunda, bu Tüzüğün 16'ncı maddesi kuralları çerçevesinde atanmaya hak kazanmış adaylar münhal ilan edilen öğretmen kadrolarına Kamu Hizmeti Komisyonu tarafından atanır." (m.18/1).

2.3.4. Eğitim Denetimi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde eğitim denetimi 2 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren Milli Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Kurulu (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir. Bu yasaya göre (MEDDYK, 2006);

- Yükseköğretim kurumları dışında kalan, bakanlığa bağlı örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumları, gerçek veya tüzel kişilere ait eğitim ve öğretim kurumları, dershanelerin ve kurslar ile kurs yerlerinin denetim ve değerlendirilmesi Milli Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Kurulu tarafından gerçekleştirilir.

- Denetim görevi, denetim ve değerlendirme kurulları ve bunlara bağlı eğitim baş denetmeni ve eğitim denetmenleri aracılığıyla yürütülür.
- Eğitim denetleme ve değerlendirme organları; Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Üst Kurulu, Eğitim Denetmenleri Genel Kurulu (Genel Kurul), İlçe Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Kurulları (İlçe Kurulları), Okul Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Kurulu (Okul Kurulları) şeklindedir.
- Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Üst Kurulu; başkan, başkan yardımcısı (müdür muavini), eğitim baş denetmenleri ve genel kurul tarafından seçilecek beş eğitim denetmeninden oluşur.
- Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Üst Kurulu'nun amaçları; eğitim ve öğretim etkinliklerinin ilgili yasa, tüzük, yönetmelik, plan, program, yönerge ve genelgelere uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini saptamak; yönetici, öğretmen ve diğer personele rehberlikte bulunmak ve işbaşında eğitim hizmeti sağlamak, gerekli soruşturma işlemlerini ilgili yasalar çerçevesinde yürütmek olarak belirtilmektedir.

2.3.5. Eğitim Finansmanı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 2023 yılında eğitim harcamaları için 4.142.368.20 TL bütçe ayrılması teklif edilmiştir. Bu rakam toplam bütçenin %11.55'ini oluşturmaktadır. Bütçede öngörülen eğitim harcamalarının 567.067.400 TL'si yönetim hizmetlerine, 567.067.400 TL'si eğitim hizmetlerine, 124.281.500 TL'si personel giderlerine, 43.306.000 TL'si cari transferlere ayrılmıştır. Bütçede en yüksek ikinci payın Millî Eğitim Bakanlığı'na ait olduğu görülmektedir (MYB, 2023). Öğretmenler Yasası'nın (1985) ek ikinci cetvelinde 1 Temmuz 2015 tarihinden itibaren; en düşük öğretmen (mesleğe yeni başlayan) maaşı yıllık 47.226,94 TL, en yüksek öğretmen (meslekte 25 yılını dolduran) maaşı ise yıllık 82.197,68 TL olarak belirtilmiştir.

SONUÇ VE TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İÇİN ÇIKARIMLAR

Eğitim-öğretim etkinlikleri; KKTC'de 11 Haziran 1986 tarihinde yürürlüğe giren Millî Eğitim Temel Yasası esasları doğrultusunda, Türkiye'de ise 24 Haziran 1973 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Millî Eğitim Temel Kanunu'ndaki esaslar doğrultusunda sürdürülmektedir. Her iki eğitim sisteminde de eğitimin amaçları yasal olarak düzenlenmiştir ve Atatürk milliyetçiliği, yurttaşlık, bireysel yeteneklerin bireysel ilgiler doğrultusunda geliştirilmesi gibi amaçlar benzerlik göstermektedir. Her iki eğitim sisteminin temel

ilkeleri de benzerlik göstermektedir. Milli Eğitim Temel İlkeleri'nin 14'ü aynı iken KKTC'de 14 ilkeye ilaveten dört ilke (ulusal ahlak ve kültürün geliştirilmesi, Türk dili ve yabancı dil öğretimi, uyumluluk, eğitim etkinliklerinin yürütülmesi) daha bulunmaktadır. Kıbrıs ve Türk eğitim sistemleri karşılaştırması Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. KKTC ve Türk Eğitim Sisteminin Karşılaştırılması

	Türk Eğitim Sistemi	KKTC Eğitim Sistemi
Yönetsel Yapı	Yönetim merkezidir.	Yönetim merkezidir.
	Eğitim Milli Eğitim Bakanlığı'nca (MEB) yürütülür.	Milli Eğitim Bakanlığı'nca yürütülür.
Okul Öncesi Eğitim	İsteğe bağlıdır. Devlet okullarında ya da özel okullarda yürütülmektedir. Anaokullarında okula başlama yaşı 3, ilkokullarda bulunan anasınıflarında ise 4'tür.	Zorunludur. Devlet okullarında ya da özel okullarda yürütülmektedir. Anaokullarında okula başlama yaşı 4, ilkokullarda bulunan anasınıflarında ise 5'dir.
İlköğretim	İlkokul zorunludur ve dört yıldır.	İlkokul zorunludur ve beş yıldır.
Ortaöğretim	Ortaokul dört yıldır ve zorunlu eğitim kapsamındadır.	Ortaokul üç yıldır ve zorunlu eğitim kapsamındadır.
	Lise dört yıldır ve zorunlu eğitim kapsamındadır. Okullara giriş sınav ile yapılmaktadır.	Güzel sanatlar lisesi, anadolu lisesi, teknik lise, turizm otelcilik lisesi hazırlık sınıfı ile birlikte dört yıl iken diğerleri üç yıldır ve zorunlu eğitim kapsamında değildir.

	Türk Eğitim Sistemi	KKTC Eğitim Sistemi
Yükseköğretim	<p>Meslek yüksek okulu ve üniversitelerden oluşmaktadır.</p> <p>131 devlet üniversitesi, 75 vakıf üniversitesi bulunmaktadır.</p> <p>Merkezi yerleştirme sınavına göre öğrenci alınmaktadır.</p>	<p>Meslek okulu (öğretmen akademisi ve polis okulu) ve üniversitelerden oluşmaktadır.</p> <p>KKTC merkezli 21, yurtdışı merkezli (TR) dört üniversite, 2 meslek okulu olmak üzere toplam 27 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır.</p> <p>TC uyruklu, KKTC uyruklu ve yabancı uyruklular için farklı yerleştirme biçimleri mevcuttur.</p>
Süreç	<p>Zorunlu eğitim 4+4+4 olacak şekilde toplamda 12 yıldır.</p> <p>Zorunlu eğitim 6 yaşında başlar 17 yaşında biter.</p>	<p>Zorunlu eğitim 9 yıldır.</p> <p>Zorunlu eğitim 6 yaşında başlar, 15 yaşına kadar sürer.</p>
Okul Yönetimi	Okullar müdürler tarafından yönetilir ve müdürler atanarak göreve gelir.	Okullar müdürler tarafından yönetilir ve müdürler “Yazılı Yükselme Sınavı” sonuçlarına göre atanarak göreve gelir.
Denetim	Milli Eğitim Bakanlığı’nca görevli müfettişler tarafından yapılır.	Milli Eğitim Bakanlığı’nca görevli müfettişler tarafından yapılır.
Finansman	Hükümet tarafından MEB’e ayrılan bütçeden finanse edilmektedir.	Hükümet tarafından MEB’e ayrılan bütçeden finanse edilmektedir.
	MEB bütçesinin GSMH’ya oranı %5.2’dir.	Toplam bütçe içinde Milli Eğitim Bakanlığı’na ayrılan bütçe ikinci en yüksek bütçedir.

Çizelge 1’de de görüldüğü gibi KKTC ve Türk eğitim sistemleri zorunlu eğitim ve okul kademelerindeki eğitim süreleri yönünden farklılık göstermektedir. Zorunlu eğitim Türkiye’de 4+4+4 olmak üzere 12 yıl iken KKTC’de 9 yıldır. Zorunlu eğitim Türkiye’de 5-6 yaşında başlar 17 yaşında biter; KKTC’de ise 6 yaşında başlar 15 yaşına kadar sürer. Her iki eğitim sisteminde öğretmenlerin yetiştirilmesi de birbirinden farklıdır. Türkiye’de öğretmenlerin atanabilmesi için dört yıllık bir fakülte ve pedagojik formasyon zorunluluğunun yanında Kamu Personeli Seçme Sınavı’ndan yeterli puan alma zorunluluğu varken, KKTC’de ise öğretmenlerin görevlendirilme koşulları görev yapacakları öğrenim kademesine göre farklılık göstermektedir.

KKTC Milli Eğitimi’nin temel ilkeleri incelendiğinde; bütün yurttaşların toplumun gereksinimleri ve bireylerin yetenekleri doğrultusunda, hiçbir ayırım gözetmeksizin eğitim olanaklarından eşit bir şekilde yararlanarak çeşitli programlara yöneltilmesini sağlamanın esas olduğu görülmektedir. Bunun yanında KKTC’de zorunlu eğitim 15 yaşına kadar bütün yurttaşları kapsamakta ve maddi olanaklardan yoksun öğrenciler yükseköğretim basamağına kadar devlet tarafından desteklenmektedir. Ayrıca KKTC’de eğitimin yaşam boyu sürmesi, her yerde gerçekleşmesi, kadın ve erkek karma eğitim yapılması, istihdam olanakları gözetilerek planlanması esastır. KKTC eğitiminin her basamağında ve türünde Atatürk İlke ve Devrimleri ile Atatürk milliyetçiliği temel alınması, Türk ulusunun ahlak ve kültürünün korunup geliştirilmesi, eğitim ve öğretimin Türk dilinde yapılması, eğitimin laik olması, bireylerde demokrasi bilincinin geliştirilmesi gözetilmektedir. Son olarak Kıbrıs Türk milli eğitim kurumları ile Türkiye’deki özdeş eğitim kurumlarının uyumlu olmasının, eğitim-öğretim etkinliklerinin devlet eliyle yürütülmesinin ve eğitimde okul-aile işbirliği sağlamanın esas olduğu görülmektedir.

KKTC’de müdür olabilmek için en az iki yıl süreyle müdür muavini olarak, ilkökul için en az 10 ortaöğretim kurumları için en az 15 yıl öğretmen olarak görev yapmış olma koşulu aranmaktadır. Müdür muavinliği için ise en az 12 yıl süreyle öğretmenlik yapmış olma şartı vardır. Yönetici kadrolarına atanabilmek için ise yazılı değerlendirme ile birlikte kriter değerlendirmesi sonucu başarılı olmak gerekmektedir.

KKTC’de eğitim denetimi Milli Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Kurulu’na bağlı baş denetmen ve eğitim denetmenlerince; eğitim ve öğretim etkinliklerinin ilgili yasa, tüzük, yönetmelik, plan, program, yönerge ve genelgelere uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin saptanması, öğretmen ve diğer personele rehberlikte bulunulması, ilgili yasalar çerçevesinde gerekli soruşturma işlemlerinin yürütülmesi olarak sürdürülmektedir.

KKTC devlet bütçesinde en yüksek ikinci pay Milli Eğitim Bakanlığı'na aittir. Bu, KKTC'de eğitime önem verildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. KKTC eğitim sisteminin daha da güçlenmesi için şu öneriler geliştirilmiştir: Okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamına alınması, Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatının, eğitim programlarının ve dijital kaynakların güncellenmesi, eğitim istatistiklerinin sistematik bir şekilde düzenlenerek belirli aralıklarla yayınlanması, eğitime ayrılan bütçeye ilişkin verilerin ayrıntılarıyla paylaşılması, eğitim-öğretim süreçlerinde veriye dayalı yönetim anlayışının daha çok işe koşulması; bunun için verilerin titizlikle toplanması ve kurumlarla işbirliği yapılması, geliştirme ve güncelleme çalışmalarında diğer ülkelerin eğitim sistemlerinin de gözden geçirilmesi.

Sonuç olarak; KKTC'nin Türkiye dışında uluslararası camiada devlet olarak tanınmaması, diğer ülkeler tarafından ticaret, seyahat, posta hizmetleri, kültürel ve sportif faaliyetler gibi konularda izolasyona uğramasına neden olmaktadır. Bağımsızlığını ilan ettiği tarihten bu yana Türkiye gerek diplomatik ve gerek ekonomik anlamda KKTC'ye desteğini sürdürmektedir. Dış dünyaya Türkiye aracılığıyla açılabilen KKTC'nin, uygulanan izolasyon ve ambargolar nedeniyle ekonomisi gelişme gücünü yaşamaktadır. Bu nedenle Kuzey Kıbrıs Türklerinin kendi ulus devletleri içinde ve ulusal bayrakları altında özgür, eşit ve bağımsız olarak yaşamasına olanak tanıyacak şekilde Kıbrıs sorununun çözüme kavuşması önemlidir. KKTC eğitim politikalarının düzenlenmesinde, karşılıklı iş birliği içinde olunmalı; gençlere, Türkiye, KKTC, Türk Dünyası'nın değerlerinin öğretilme yollarının artırılması gerekliliği esas alınmalı, eğitimin ortak değerlere dayandırılması suretiyle hem bütünleşmenin sağlanması hem de tek tek ülkelerin eğitim sürecinden umdukları faydayı daha değer odaklı bir biçimde elde etmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır (Akkaya ve ark., 2022).

Kaynakça

1. Akkaya, B., Celik, S. A., & Ergin, I. (2022). Examining and Comparison of Education and Training Systems from Pre-School to High School in Türkiye and the Turkish Republic of Northern Cyprus, States of the Turkic World. *Asian Journal of Contemporary Education*, 6(2), 116-135.
2. Alasya, H. F. (1977). *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'da Türk Eserleri*. Ayyıldız Matbaacılık.
3. Atasoy, A. (2001). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 29-62.
4. DPÖ. (2020). KKTC Devlet Planlama Örgütü: Ekonomik ve sosyal göstergeler. <https://www.devplan.org/Eco-sos/Book/SEG-2020.pdf> adresinden 1 Mart tarihinde alınmıştır.
5. MFA. (2023). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: Kıbrıs. <https://www.mfa.gov.tr/kibris.tr.mfa> adresinden 25 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
6. Gökel, Ö. ve Dağlı, G. (2015). Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs Türk Eğitim Sisteminin Geçirmiş Olduğu Evreler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), 747-759.
7. KKTCAY. (1985). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası. http://www.cm.gov.nc.tr/dir_docs/9646521_Anayasa.pdf adresinden 5 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
8. KKTCMEB. (2023a). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Milli eğitimin amacı. <http://www.mebnet.net/node/1> adresinden 28 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
9. KKTCMEB. (2023b). KKTC Milli Eğitim Yasası. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/17-1986.pdf> adresinden 28 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
10. KKTCMEB. (2023c). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Milli eğitim sisteminin genel yapısı. <http://www.mebnet.net/node/35> adresinden 28 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
11. KKTCMEB. (2023d). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Teşkilat yapısı. <http://www.mebnet.net/node/10> adresinden 28 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
12. KKTCMEB. (2023e). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Eğitim sistemi. <http://www.mebnet.net/sayfa/egitim-sistemi> adresinden 22 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
13. KKTCMEB. (2023f). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Öğretmenlik mesleği. <http://www.mebnet.net/node/40> adresinden 24 Şubat tarihinde alınmıştır.
14. KKTCMFA. (2023). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: Kıbrıs konusu. <https://mfa.gov.ct.tr/tr/kibris-meselesi/> adresinden 20 Şubat tarihinde alınmıştır.

15. KKTCMEB. (2022). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi Yasası. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/24-2022.pdf> adresinden 2 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
16. KKTCMEB. (2021). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Haftalık ders dağılım çizelgeleri. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/DersDagilimCizelgeleri2020-2021.pdf> adresinden 2 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
17. KKTCMEB. (2000). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Talim ve Terbiye Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/31-2000.pdf> adresinden 21 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
18. KKTCMEB. (1998). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Ortaokullar İle Ortaöğretim Kurumları Kayıt-Kabul, Devam-Devamsızlık Tüzüğü. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/tuzukler/ac344-98.pdf> adresinden 22 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
19. KKTCMEB. (1993). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Eğitim Ortak Hizmetler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/56-1993.pdf> adresinden 21 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
20. KKTCMEB. (1990). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Yüksek Öğrenim ve Dış İlişkiler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları). <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/12-1990.pdf> adresinden 21 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
21. KKTCMEB. (1989a). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: KKTC *İlköğretim Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası*. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/68-1989.pdf> adresinden 21 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
22. KKTCMEB. (1989b). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Genel Ortaöğretim Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/50-1989.pdf> adresinden 21 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
23. KKTCMEB. (1989c). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Mesleki Teknik *Öğretim Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası*. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/69-1989.pdf> adresinden 21 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
24. KKTCMEB. (1985). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Öğretmenler Yasası. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/25-1985.pdf> adresinden 22 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
25. MEDDYK. (2006). KKTC Milli Eğitim Bakanlığı: Milli Eğitim Denetleme, Değerlendirme ve Yönlendirme Kurulu (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası. <http://www.mebnet.net/sites/default/files/yasalar/41-2006.pdf> adresinden 22 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

26. MYB. (2023). KKTC 2023 Mali Yılı Bütçe Yasası. <https://basimevi.gov.ct.tr/Portals/6/2023/8.pdf?ver=2023-01-11-173500-880> adresinden 8 Mart 2023 tarihinde alınmıştır.
27. Vatansever, M. (2010). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 12 (Özel Sayı), 1487-1530.
28. Yılmaz, R. (2014). Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nde Devletleşme Süreci ve Türkiye. *Doktora Tezi* , Ankara, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.